

MEYVE AĞACI DİPKURTLARI

Erik dipkurdu [*Capnodis carbonaria* (Klug.)]

Antepfıstığı dipkurdu (*C. cariosa* Pall.)

Kavak dipkurdu (*C. miliaris* Klug.)

Fidan dipkurdu (*C. porosa* Klug.)

Küçük dipkurdu (*C. tenebricosa* Oliv.)

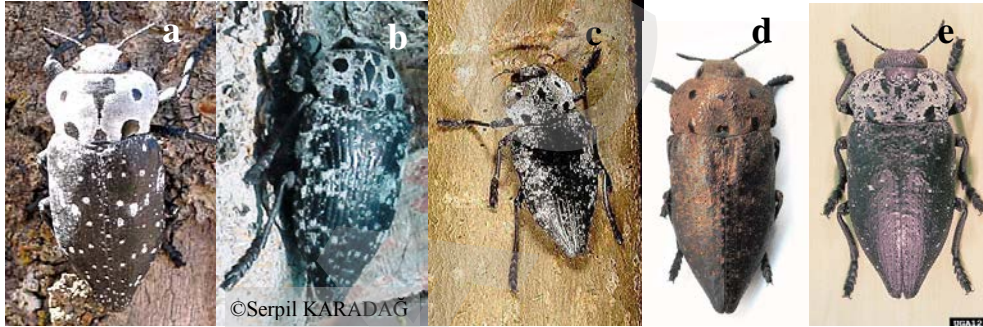
Kiraz dipkurdu (*C. tenebrionis* L.)

(Coleoptera: Buprestidae)

1. TANIMI VE YAŞAYIŞI

Erginleri siyah veya bronz renkte, hafif parıltılı pronotum, tür özelliklerine göre gri veya beyaz noktali zemin üzerinde siyah, çeşitli kabarık desenlidir. Kın kanatlarının üzeri çeşitli şekilde beyaz çukurcuklarla desenli olup, üst kanatları bir iğnenin kolayca batırılmayacağı kadar serttir (**Şekil 115**).

Sıcak ve güneşli havalarda gürültü ile düz bir hat üzerinde uçar. Erginlerine çoğunlukla gövde ve kök boğazında rastlanır. Yaklaşıldığında ağacın veya dalın eksenini etrafında dönerek saklanmaya çalışır, yakalanacağı anda bacaklarını vücut altına çekerek kendini toprağa atarak ve ölü taklidi yapar, kuru yapraklar ve otlar arasında hareketsiz olarak gizlenir. Erginleri türlere göre 12-36 mm boyunda olabilir.

Şekil 115. Erik dipkurdu (a), Antepfıstığı dipkurdu (b), Kavak dipkurdu (c), Küçük dipkurdu (d), Kiraz dipkurdu (e).

Yumurtaları ortalama 1 mm boyunda ve oval şekillidir. Larva boyu türe, gelişme dönemine ve beslenme durumuna göre 80 mm'ye kadar ulaşır. Larva genellikle sarımsı renkte 13 segmentli ve yassıdır (**Şekil 116a,b**). Baş, protoraksa derince sokulmuş, protoraks yassı ve diğer segmentlerden çok daha geniştir (**Şekil 116a,c**). Genç larva çok tüylü olup birinci gömlekten sonra tüyler kaybolur. Pupaları oval şekilde ve çok muntazamdır.

Şekil 116. Meyve ağacı dipkurdu larvası (a,b) ve larvanın başı ve protoraksı (c).

Ergin dişi yumurtalarını tek tek veya 5-10 ve daha büyük gruplar halinde kök-boğazına yakın ağaç gövdesindeki çatlaklara, kabuk aralarına, aşu gözlerine veya yine kökboğazı civarındaki toprağa bırakır. Yeni bırakılan yumurtalar yumuşak ve sarı renkte olup, daha sonra hava temasında sertleşerek süt beyazı rengini alır.

Köklerde beslenerek olgunlaşan larvalar, kökboğazında pupa olur ve bu pupalardan bir yıl içinde iki ayrı dönemde ergin çıkışı görülür. Birinci dönem ergin çıkışı temmuz-ağustos aylarında, ikinci dönem ergin çıkışları ise ekim-kasım aylarında olur. Kış ağaç kovuklarında, yaprak altında ve toprakta hareketsiz olarak geçiren erginler; ilkbaharda aşu gözü ve taze sürgünlerde oburca beslenip, sıcaklık 25-26°C'nin üstüne çıktığında çiftleşirler ve yumurta bırakırlar.

Birinci dönemde çıkan erginler, yumurtalarını eylül-ekim aylarında, ikinci dönemde çıkanlar ise yumurtalarını bir sonraki haziran-temmuz aylarında bırakır. En çok yumurta temmuz ayında bırakılır. Bir dişi 2000'den fazla yumurta bırakabilmektedir. Yumurtalar 28°C'de 12 gün sonra açılır. Çıkan larvalar 2 mm boyunda ve çok tüylüdür. Bu tüylerin yardımı ile toprak içinde hızla hareket ederek köke girerler. Çok nemli toprakta larvanın hareket etmesi ve köke girmesi daha güçtür. Köke giren larva kök kabuğunun altında kambiyum tabakası ile beslenip büyür. Larva süresi kış ve yaz dönemine rastlamasına göre 4.5 ile 11 ay arasındadır. Kök boğazında pupa olur ve pupa dönemi bir ay kadardır. İki yılda 1 döl verir.

2. ZARAR ŞEKLİ, EKONOMİK ÖNEMİ VE YAYILIŞI

Özellikle sert çekirdekli meyve ağaçları, antepfıstığı ve kavaklarda, kök kabuklarının altında, larva ve larva zararının olması; ağaçların kök boğazında veya kök boğazının civarında toprakta oval şekilde deliklerin görülmesi; ağaç altlarında sap dibinden yenmiş taze yaprakların bulunması; aşu gözlerinin veya taze sürgünlerin kemirilmiş olması, bu zararlının varlığını gösterir.

Erginler, konukçusu oldukları bitkilerin yapraklarını çok ender olarak ve az miktarda yer, fakat genç sürgünleri, aşu gözlerini, yaprak saplarını (özellikle özsu)

düzeni bozulmuş ağaçlarda) oburca yiyerek tahrip eder ve büyük zarar verir (**Şekil 117a**).

Şekil 117. Meyve ağacı dipkurdu ergininin (a), larvasının (b) zararı ve larva zararının ileri aşamasında kuruyan ağaç(c).

Genç larva daima toprak yüzeyinden aşağıda, kök kabuğunun altında bulunur ve kambiyum tabakasını kemirir. Larva kök kabuğu altında galeriler açar, bitkinin beslenmesine engel olur, galerilerin içi pislik ve talaş ile doludur(**Şekil 117b**).

Herhangi bir nedenle susuzluk çeken, bakımsız, strese girmiş meyve ağaçlarında ve kavaklara büyük ölçüde zarar verir. Ağaçlarda önce büyüme durur, sonra larva sayısının çoğalması ile gittikçe artan bir zayıflık ve sonunda ölüm görülür. Fidanlar çok çabuk, diğer ağaçlar ise 2-5 sene içinde kururlar (**Şekil 117c**).

Meyve ağacı dipkurtları, ülkemizin her yerinde bulunurlar.

3. KONUKÇULARI

Kavak, söğüt, çitlenbik, antepfıstığı, şeftali, nektarin, erik, kayısı, kiraz, vişne, badem, incir, idris ve kuzukulağı köklerinde zararlıdır. Türlerin saptanan konukçuları aşağıda verilmiştir.

Erik dipkurdu (*C. carbonaria*) : Erik, kayısı, kiraz, vişne, şeftali

Antepfıstığı dipkurdu (*C. cariosa*) : Çitlenbik, antepfıstığı

Kavak dipkurdu (*C. miliaris*) : Kavak, söğüt

Fidan dipkurdu (*C. porosa*) : Badem

Küçük dipkurdu (*C. tenebricosa*) : Kayısı, kuzukulağı, kiraz, şeftali, erik, kayısı, badem, antepfıstığı

Kiraz dipkurdu (*C. tenebrionis*) : Kiraz, şeftali, erik, kayısı ve diğer sert çekirdekli meyveler.

4. DOĞAL DÜŞMANLARI VE ETKİNLİKLERİ:

Zararlının belirlenen doğal düşmanları; hindi, tavuk, *Melanotus* sp. (Col.: Elateridae), Bataklık serçesi (*Passer hispaniolensis* Temm.), Şehir serçesi (*P. domesticus* L.) (Aves.: Ploceidae) ve Şehir kargası (*Corvus monedula* L.) (Aves.: Corvidae)'dir.

5. MÜCADELESİ

5.1. Kültürel Önlemler

- Ağaç altlarında erginlerin kolayca saklanabileceği yüksek boylu ot, çalı vs. bulundurulmamalıdır.
- Su ve gübrelemeye dikkat edilerek ağaçlar kuvvetli bulundurulmalıdır.
- Kabuklubit problemi yoksa, ağaçların gövdesine kireç badanası yapmak, yumurta konmasını güçleştireceğinden faydalıdır. Kabuklubit problemi varsa kireç badanası yapılmamalıdır.

5.2. Mekanik Mücadele

- Sabahın erken saatlerinde ve akşamüzeri gövde ve kökboğazında kolayca toplanabilecek erginler yok edilmelidir.
- Ergin zararı nedeniyle, ağaç dibine dökülmüş olan sap dibi yenik yaprakların bulunduğu fidanlar, hızla sarsılarak yere düşürülen erginler öldürülmelidir.

5.3. Kimyasal Mücadele

5.3.1. İlaçlama zamanı

Kimyasal mücadeleye karar vermek için ağaçta zarar ve zararlının görülmüş olması gerekir.

Bu nedenle; ağaçlarda mayısın ilk haftasından başlayarak ergin çıkışı gözlenmelidir. Ağaç altlarında sap dibinden yenmiş taze yaprakların bulunması, aşı gözlerinin veya taze sürgünlerin kemirilmiş olması, zararlının varlığını gösterir. Böyle ağaçlarda ergin görüldüğünde veya bu ağaçların kökboğazları açılarak incelendiğinde larvalara rastlanırsa mücadelesine karar verilir.

Kimyasal mücadele haziran, temmuz ve ağustos aylarında, zararlının yumurtalarını kök boğazı civarında toprağa koyduğu dönemde, her 15 günde bir yapılmalıdır.

5.3.2. Kullanılacak bitki koruma ürünleri ve dozları

Bakanlık tarafından yayınlanan “Bitki Koruma Ürünleri” kitabında tavsiye edilen bitki koruma ürünleri ve dozları kullanılır.

5.3.3. Kullanılacak alet ve makineler

Sırt pülverizatörü (motorlu, otomatik, mekanik) ile ilaçlama yapılır.

5.3.4. İlaçlama tekniği

Bu zararlı için önerilen ilaçlardan biri ile ağaçların 1 m yüksekliğe kadar olan gövdeleri ve 1 m çaplı daire içinde kalan kök boğazı civarında toprak yüzeyi ilaçlanmalıdır. İlaçlar daima su ve çapadan sonra toprak yüzeyi kurumaya başladığı dönemde ve özellikle günün serin saatlerinde yapılmalıdır. Aşılı ağaçlarda aşı ve civarı mutlaka ilaçlanmalıdır.

6. UYGULAMANIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zararlıya karşı koruyucu mücadele yapıldığından, bir yıllık mücadelenin sonucunu hemen görmek mümkün değildir. Devamlı ve en az 2 yıllık kesintisiz bir mücadelenin sonucu gözle fark edilebilir.